

Torquatu Tassovi, 1942; Orestes v Goethově *Ifigenii na Tauridě*, 1943, 1954; Alcest v Moliérově *Misanthropovi*, 1945; Henry Higgins v Shawově *Pygmalionu*, 1946; Cyrano v Rostandově *Cyranovi z Bergeracu*, 1949 aj.) Z významných rolí let 50. a 60. uvedme alespoň Leonida Gajeva z Čechovova *Višňového sadu* (1951), Vilhelma Schlumse z Jiráskovy *Samoty* (1953), Gaidera z Nezvalovy *Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou* (1956), prvního herce ze Shakespearova *Hamleta* (1959), velkoknížete z Brechtova *Kavkazského křídového kruhu* (1962). Jeho paměti *Divadlo aneb Snář* byly r. 1975 odměněny výroční cenou nakladatelství *Odeon*.

Eduard Kohout zemřel v Praze 26. října 1976.

JIŘÍ JOSEF KOLÁŘ

Český a německý herec, režisér, český dramatik a překladatel.

Vlastním jménem Josef Kolář, narodil se 9. února 1812 v Praze. Velmi vzdělaný, člověk s všestranným rozhledem a schopnostmi, ovládal několik jazyků. Nejdříve se živil jako vychovatel, jako ochotnický herec začal r. 1836 v Tylově *Kajetánském divadle* na Malé Straně (avšak s J. K. Tylem si tehdy ani později příliš nerozuměl). V letech 1837-1866 byl hercem *Stavovského divadla* (od r. 1859 hlavním režisérem české činohry). V letech 1866-1873 byl hlavním režisérem a uměleckým ředitelem *Prozatímního divadla*. Nakonec (v roce 1881) působil jako dramaturg *Národního divadla*.

Jako herec vynikl v hrdinských a tragických rolích, byl jedním z nejvýznamnějších představitelů romantismu na českém jevišti (Karel Moor nebo Franz Moor v Schillerových Loupežnících, Mefistofeles v Goethově Faustovi, Shylock v Shakespearově *Kupci benátském*, Jago v *Othellovi*, Richard III., Macbeth, Hamlet, Král Lear). Inscenoval Smetanovy opery (např. *Branibory v Čechách*, *Prodanou nevěstu*, Beethovenova *Fidelia*).

Ve své době byl oblíbený i jako dramatik (např. tragédie *Monika*, *Magelona*, *Pražský žid*, *Žižkova smrt*, komedie *Mravenci*), prozaik (např. *Pekla zplozenci*, *Malíř Rainer*, *Pražská čarodějnice*) a překladatel (zejména F. Schillera, W. Shakespeara a J. W. Goetha).

Josef Jiří Kolář zemřel 31. ledna 1896 v Praze.

ZDEŽLAZEMĚL
JOSEF
KOLAR
KREČKA A SPISOVATEL
9.2.1872 31.1.1896

IVAN STĚPANOVIČ KONĚV

Ruský (sovětský) vojevůdce 2. světové války, maršál Sovětského svazu, v komunistických pramenech vždy označovaný mj. za osvoboditele Prahy.

Narodil se 28. prosince 1897 v Archangelsku. Vojákem se stal již v době ruské občanské války v letech 1918-1920.

Za 2. světové války (Rusy nazývané *Velkou vlasteneckou válkou* - začala pro ně až 22. června 1941, kdy Německo porušilo pakt o neútočení uzavřený mezi Hitlerem a Stalinem 23.8.1939 na deset let) byl nejdříve jako generálporučík jmenován velitelem 19. armády, která v červenci 1941 v rámci operací *Západního frontu* v době bojů u Smolenska stupňovitě za levým křídlem 22. armády hájila smolenský směr (Smolensk nakonec přes veškeré obranné úsilí 5. srpna 1941 padl).

V září 1941 se již jako generálplukovník stal na krátký čas velitelem *Západního frontu*. Po neúspěšném, jím nařízeném protiúderu proti severnímu uskupení nepřátelských vojsk, provádějícímu obchvat, byl z funkce velitele *Západního frontu* odvolán a jmenován do funkce zástupce tohoto velitele (kterým se tehdy stal maršál Žukov). Poté bylo Ivanu S. Koněvovi svěřeno velení nad skupinou vojsk operujících v kalininském směru (*Kalininský front*), která osvobodila 11. prosince 1941 Klin a 16. prosince téhož roku Kalinin.

Po bitvě u Stalingradu byl Koněv, který se mezitím již opět stal velitelem *Západního frontu*, tohoto velení zproštěn, aby mohl být jmenován novým velitelem *frontu Severozápadního*. V této funkci však setrval jen krátce, neboť v červenci 1943 již byl velitelem *Stepního frontu*, jehož vojska 23. srpna 1943 vstoupila do definitivně osvobozeného Charkova. V rámci dalšího tažení armád západním směrem postupoval Koněvův *Stepní front* na Poltavu a Kremenčug, po osvobození Poltavy 23. září 1943 překročil u Kremenčugu Don. 20. října 1943 byl *Stepní front* přejmenován na *2. ukrajinský front* (*Voroněžský front* byl tehdy přejmenován na *1. ukrajinský front*).

14. února 1944 obsadila vojska 52. armády 2. ukrajinského frontu Korsuň Ševčenkovskij, skupina německých vojsk obklíčená u tohoto města byla 17. února zcela zlikvidována, i s bojovou technikou by-

lo zajato 18 000 mužů. Začátkem května 1944 byl maršál Koněv jmenován velitelem *1. ukrajinského frontu*.

V červenci 1944 se vojska maršála Koněva pevně usadila již v Polsku na sandoměřském předmostí, odkud zahájila

12. ledna 1945 útok, a tím i svůj další postup směrem k Odře. V únoru a březnu 1945 podnikl *1. ukrajinský front* dvě operace ve Slezsku a koncem března pronikl k Lužické Nise na úroveň vojsk *1. běloruského frontu*, který již předtím stanul na Odře. Poté, co se vojska maršála Koněva v poslední třetině dubna a začátkem května 1945 významně podílela na berlínské operaci *Rudé armády*, dostala spolu s některými rychlými vojsky *2. a 4. ukrajinského frontu* rozkaz urychlit postup ku Praze a podpořit *Pražské povstání*, jež vypuklo 5. května. Do Prahy dorazila tato vojska pod Koněvovým velením brzy ráno 9. května 1945. Pražské obyvatelstvo jim připravilo nadšené uvítání.

I po válce zastával maršál Ivan Štěpanovič Koněv četné významné velitelské funkce (1945-1946 vrchní velitel Střední skupiny vojsk, 1946-1950 a 1955-1956 vrchní velitel pozemních vojsk, 1955 až 1960 vrchní velitel *Spojených ozbrojených sil států Varšavské smlouvy*, 1961-1962 velitel skupiny sovětských vojsk v Německu). Zemřel 21. 5. 1973 v Moskvě.

ADOLF KOSÁREK

Český malíř krajinář.

Narodil se 6. ledna 1830 v Herálci u Humpolce. Podle svých současníků byl člověkem tichým, jemným a spíše plachým. Na pražské *Akademii výtvarných umění* studoval v letech 1850 až 1855. Z elementárky přešel do krajinářské školy Maxe Haushofera, kde v přibližně stejném období studovali i pozdější malíři krajináři Bedřich Havránek, Alois Bubák, Julius Mařák či Hugo Ullik. Znal se i s Viktorem Barvitiem, Josefem Mánesem, Emanuele Heroldem či Karlem Purkyněm.

Svou uměleckou dovednost získal při praktické výuce na *Akademii*, na cestách se školou (Šumava, Bavorsko, Alpy), sám navštívil Solnohradsko a poté i Rujanu, poučil se i z výstav, pořádaných tehdy v Praze zejména mnichovskými a düsseldorfskými malíři. A právě vlivu cizích umělců si lze povšimnout u jeho raných obrazů (např. *Bouře v horách*, *Soumrak*, *Motiv z Pardubic*), přestože již z nich je zřejmé, že je přímo spjat s českou krajinou, kterou bytostně cítil a prožíval a které o něco později věnoval většinu svého díla (např. *Krajina s čápem*, *Krajina ze středních Čech*, *Krajina s kamenným mostem*, *Krajina s mostem u samoty*, *Krajina s dřevěným mostem*). Maluje krajiny typicky romantické: lesnatá krajina s poustevnou či hradem nebo obrazy *Hřbitov u moře*, *Měsíčná noc* apod.

Vedle obrazů laděných romanticky však v Kosárkově díle nacházíme i krajiny citěně realisticky, jako je např. *Bažina v horách* či *Krajina s vozem a bílou plachtou*.

Avšak dlouho tvořit nebylo Adolfu Kosárkovi dopřáno. Zničila ho bída a z ní pocházející nemoc, tak typická pro celé 19. století - souchotiny. Nicméně přes svůj krátký věk tento umělec vytvořil rozsáhlé a pozoruhodné dílo. Mezi jeho známá poslední díla patří *Česká krajina*, *Letní krajina*, *Krajina s kaplí*, *Selská svatba* a *Podzimní krajina*. Jeho oblíbeným námětem bylo i (dnes pražské) Prokopské údolí, jež ztvárnil z různých pohledů z různých míst na obrazech, na kterých vždy dominuje tamější kostelík sv. Prokopa, v 50. letech 20. stol. komunistickou mocí škodolibě odstraněný.

Adolf Kosárek zemřel v Praze 30. října 1959 ve věku pouhých 29 let. Souborné výstavy jeho díla se konaly roku 1924 ve *SVU Mánes* v Praze a v letech 1959 a 1991 v Národní galerii, rovněž v Praze.

JAN KOTĚRA

Český architekt evropského významu, zakladatelská osobnost české moderní architektury, malíř a grafik, návrhář nábytku, teoretik architektury.

Narodil se 18. prosince 1871 v Brně. Po studiu na německé průmyslové škole v Plzni a po čtyřech letech stavitelské praxe se v letech 1894-1897 stal žákem a později i spolupracovníkem O. Wagnera na vídeňské *Akademii výtvarných umění*. Poté podnikl cestu do Itálie. Studie a kresby, které během ní vznikly, vystavoval r. 1898 v *Topičově salonu* v Praze.

Učil na pražské *Uměleckoprůmyslové škole*, r. 1899 byl jmenován profesorem, na *Uměleckoprůmyslové škole* měl r. 1902 výstavu. Soustředil kolem sebe generaci mladých architektů, s nimiž založil časopis pro moderní architekturu *Styl* (1907). Ke Kotěrovým spolupracovníkům patřili O. Novotný, J. Gočár, P. Janák,

L. Machoň, B. Fuchs aj. R. 1910 přešel J. Kotěra na pražskou *Akademii výtvarných umění*, kde pak působil až do konce života.

Jan Kotěra byl činný v oboru architektury monumentální i užitkové. Pro jeho práce je příznačná přehledná koncepce a tvarová jasnost, vyznačující se tvůrčí logikou. Usiloval o připoutání všech oborů výtvarného umění k architektuře, která se podle něho měla stát uměním vedoucím. Prodělal slohový přerod od secese k principům individualistické moderny s vlastním pojetím klasicizující formy. Domyslel zděnou konstrukci k systému železobetonového skeletu. Zabýval se otázkami reformy bydlení. Vytvořil typ moderní vily a rodinného domu, je autorem návrhů nových typů dělnických kolonií.

Z jeho více než 170 architektonických návrhů a projektů byla uskutečněna jen menší část: Peterkův dům na Václavském náměstí v Praze (1900), spolkový dům a divadlo v Prostějově (1905 až 1907), vodárna v Praze-Vršovicích (1907), muzeum v Hradci Králové (1906-1912), četné vily a rodinné domy v Praze (Suchardova vila v Bubenci, vlastní vila na Vinohradech), v Bechyni, Černošicích, Chrustenicích, Holoubkově, Vysokém Mýtě, Zlíně, Dobrušce, Všenorech (Štencova vila), Sadské, Turnově (to vše průběžně v letech 1902-1921), činžovní domy v Praze, např. Laichterův dům na Vinohradech (1908-1909), Urbánkův dům - Mozarteum v Jungmannově ulici (1912-1913), banka v Sarajevu (1911 až 1912), Lembergerův palác ve Vídni (1913-1915), novostavba zámku v Radboři a úprava starého zámku (1911-

1913), projekty dělnických a úřednických kolonií v Lounech (1909-1911), v Praze - Záběhlicích (1914 až 1915), ve Zlíně (1918), v Králově Dvoře (1920).

Vrcholem Kotěrova díla byl monumentální projekt pražské univerzity (budovy právnické a teologické fakulty a budova rektorátu UK), z něhož však byla realizována pouze budova právnické fakulty (dokončena až po Kotěrově smrti).

Jan Kotěra je i autorem návrhů interiérů, návrhu na salonní vůz Elektrických podniků, návrhů hrodek, jakož i instalací různých výstav, např. Rodinovy výstavy v Praze 1902 nebo expozice českého umění na světové výstavě v St. Louis 1904 aj. Je autorem řady kreseb, akvarelů a drobných grafik.

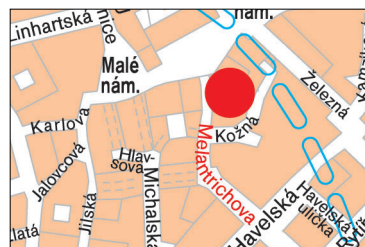
Zemřel v Praze 17. dubna 1923.

JOSEF KRÁL

Významný český klasický filolog, překladatel antické literatury a autor prací o české prozodii.

Narodil se 18. prosince 1853 v Praze. Na pražském *Akademickém gymnáziu* byl žákem prof. Jindřicha Niederleho. Klasickou filologii studoval na filozofické fakultě pražské univerzity v letech 1871-1875. V letech 1876-1882 učil na gymnáziu a od r. 1882 na obnovené české univerzitě, jejímž řádným profesorem se stal v r. 1893. Během svého působení na pražské univerzitě krátce zastával i funkci děkana filozofické fakulty (1896-1897) a později i rektora české univerzity (1909-1910).

Byl dlouholetým redaktorem *Listů filologických*, redaktorem *Sbírký klasiků řeckých a římských v překladech českých*, významným členem *Jednoty českých filologů*, *Malice české*, *České akademie pro vědy, slovesnost a umění*, *Královské české společnosti nauk*. Byl vědcem uznávaným doma i v zahraničí. Věnoval se řecké a římské literatuře, zabýval se antickou mytologií a klasickou archeologií, antickou kulturou, věnoval se řecké gramatice a v souvislosti s překládáním antických dramát i české prozodii. Z jeho díla teoretického patří mezi nejvýznamnější jeho jčtyřdílná *Řecká a římská rytmika a metrika* (1890, 1906, 1911, 1913), spis *Česká prozódie* (1909) a posmrtně vydaná dvoudílná práce *O prozodii české 1. Historický vývoj české prozódie* (1923); 2. *O přízvučném napodobení starověkých rozměrů časoměrných* (1938). Prof. dr. Josef Král zemřel v Praze 19. září 1917 a je pohřben na Vyšehradském hřbitově.

V TOMTO DOMĚ
SE NARODIL
18. PROSINCE 1853
KLASICKÝ FILOLOG
JOSEF KRÁL

VĚNOVALA JEDNOTA ČESKÝCH FILOLOGŮ

VINCENC KRAMÁŘ

Český historik umění, teoretik, kritik, sběratel.

Narodil se 8. května 1877 ve Vysokém nad Jizerou. Studoval na pražské *Akademii výtvarných umění* a na vídeňské univerzitě, kde byl žákem F. Wickhoffa a A. Riegla. Promoval r. 1901. Ve své dizertační práci *Poměr Francie ke gotice v nové době* vypracoval metodu aktivního přístupu k předmětu bádání, předpokládající vedle perfektní znalosti faktografické i porovnání uměleckých projevů s uměleckými názory a jejich proměnami. Podnikl studijní cesty do Itálie, Německa, Belgie, Holandska, Francie.

Záhy se stal i odborníkem na nové proudy v umění, jejich znalcem a sběratelem. Byl jedním z prvních historiků umění, kteří se systematicky zabývali dílem Picassovým. V. Kramář začal Picassa sledovat v rozhodující fázi kubismu. V letech 1910-1913 shromáždil rozsáhlou picassovskou sbírku.

Od r. 1919 byl ředitelem obrazárny *Společnosti vlasteneckých přátel umění*. Ze zájmu o Picassa vzešla rozsáhlá studie *Kubismus* (1921), v níž autor pohlíží na kubismus jako na nový vztah ke skutečnosti, nikoliv jako na samoučelné formální experimentování. Uvědomoval si nutnost úsilí o prosazení moderního umění v zápasu s konzervatismem (*Dnešní kulturní tradice a Moderní galerie*, 1927). Historii však považoval za důležitou, neboť v ní nalézal vývoj uměleckého problému, který jej zajímal z hlediska umění současného (*Zátiší v novodobém umění*, 1932)

Sbírky *Společnosti vlasteneckých přátel umění* doplňoval důležitými vývojovými díly a zaváděl nové metody restaurační a konzervační práce. R. 1936 se stal ředitelem *Státní sbírky starého umění* v Praze.

Ve své stati *O objektivitě* z r. 1937 prohlásil, že umění je v podstatě jen jedno a není možno rozumět starému umění a jít životem bez zájmu o soudobou tvorbu, čímž jen potvrdil své již dříve formulované názory na moderní umění. Ve stati *Španělsko a kubismus* (1937) pak reagoval na aktuální politické události.

Je i autorem řady historických studií věnovaných evropskému i českému umění (*Rembrandtova Zvěstování P. Marie*, 1926; *Dürerova Růžencová slavnost*, 1935; *František Tkadlík, krajinář*, 1937; *Greco a Goya ve sbírce starého umění*, 1938; *Madona se sv. Kateřinou a Markétou*, 1937). Jeho úvahy *O obrazech a galeriích* vyšly v r. 1983.

Vincenc Kramář zemřel v Praze 7. listopadu 1960.

ZDE PŮSOBIL V LETECH 1929–1939
HISTORIK UMĚNÍ
PHDR. VINCENC KRAMÁŘ
JAKO ŘEDITEL
OBRAZÁRNY SPOLEČNOSTI
VLASTENECKÝCH PŘÁTEL
UMĚNÍ A STÁTNÍ SBÍRKY
STARÉHO UMĚNÍ,
PŘEDCHŮDCŮ DNEŠNÍ
NÁRODNÍ GALERIE
V PRAZE

VÁCLAV MATĚJ KRAMERIUS

Zakladatel českého novinářství, zakladatel nakladatelství *Česká expedice*, překladatel, vydavatel a autor lidové četby.

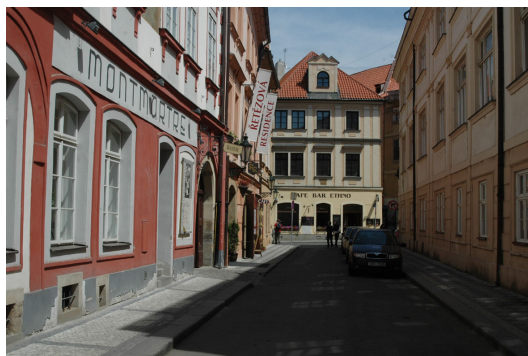
Narodil se 12. února 1753 v Klatovech, kde vystudoval gymnázium. Po absolvování filozofie (1773-1775) v Praze začal studovat práva, která nedokončil. Od r. 1778 byl knihovníkem, opisovačem rukopisů a domácím knihtiskařem u rytíře J. F. Neuberka, k němuž ho uvedl J. Dobrovský, s nímž se Kramerius znal ze studií. U Neuberka se seznámil s dalšími osobnostmi českého kulturního života (např. s F. M. Pelclem, F. F. Procházkou, F. J. Tomsou, K. R. Ungarem aj.).

Od r. 1785 byl zaměstnán v Schönfeldově tiskárně, později se stal redaktorem *Schönfeldských c.k. pražských novin*. Od r. 1789 vydával vlastní *Krameriusovy c.k. pražské poštovské noviny*, později přejmenované na *Krameriusovy c. k. vlastenské noviny*, s přílohami *Pražský posel* nebo *Přítel lidu*. R. 1790 založil české nakladatelství, knihkupectví a antikvariát *Česká expedice*, které mohl díky sňatku s dcerou pražského zlatníka J. Herceusovou o rok později rozšířit. Vydával například spisy popularizující josefínské reformy (*Knihy Josefova*, *Patentní ruční knížka* aj.), brožury informující o významných událostech (např. *Přežalostné noviny o nešťastném Ludvíkovi XVI.* aj.), výchovně-vzdělávací kalendáře, dále pak různé poučné, zábavné, dobrodružné či cestopisné knížky (*Cesta do Arábie*, *Zazděná slečna*, *Čarodějnice Megera*, *Jana Smita ...příhody po cestách* - celkem přes 80 svazků). Smysl a cíl své nakladatelské činnosti vyložil ve vlastní předmluvě k povídce P. Šedivého *České amazonky* (1792).

Drobnými básněmi se podílel na Thámově almanachu *Básně v řeči vázané* (1785), překládal německou poezii (G. A. Bürgera, A. Hallera), přeložil činohru S. Gessnera *Albert a Lotte*.

K okruhu spisovatelů kolem *České expedice* patřili kromě P. Šedivého J. J. Dlabač, J. Rulík, A. J. Zima aj.

Českou expedici řídil V. M. Kramerius až do r. 1807, kdy onemocněl a 22. března 1808 v Praze zemřel.

Zde žil a zemřel
VACSLAV MAT.
KRAMERIUS
dne 22. března 1808.

ELIŠKA KRÁSNOHORSKÁ

Česká básnířka, prozaička, překladatelka, autorka dětské literatury a operní libretistka.

Vlastním jménem Alžběta Pechová, narodila se 18. listopadu 1847 v Praze v početné rodině pražského řemeslníka. Otec jí zemřel v jejích třech letech, rodina žila velmi skromně. Na mladou dívku působili její dva umělecky založení starší bratři.

Po absolvování základního vzdělání pokračovala ve vzdělávání v malostranském *Ústavu pro ženské ruční práce*. Svého skutečného vzdělání však většinou dosáhla jako samouk, neboť možnost ženského institucionálního vzdělávání byla za jejích mladých let velmi omezená. Proto se také zasazovala za založení první dívčí střední školy (která byla posléze, r. 1890, otevřena pod názvem *Minerva*) a pracovala v ženském hnutí (byla např. redaktorkou *Ženských listů*).

První verše začala publikovat r. 1863 v Lumíru. Již od začátku 60. let se u E. Krásnohorské projevila vážná kloubní nemoc, kvůli které po léta pravidelně pobývala v různých lázních. Od r. 1874 se natrvalo usadila v Praze (předtím delší pobyty na Šumavě, na Chodsku).

Optimistická lyrika její první básnické sbírky *Z máje žití* (1871) je pod vlivem V. Hálovy. Lyrické verše o životě a přírodě Šumavy obsahuje sbírka *Ze Šumavy* (1873), epické verše sbírky K slovanskému jihu (1880) byly inspirovány osvobozenecským bojem balkánských národů proti Turkům a jihoslovanskou lidovou epikou. V další plodné básnické tvorbě (*Letorosty*, *Vlny v proudu*, *Vlaštovičky*, *Šumavský robinzon* aj.) zaujala zejména knížkou básnické satiry na tehdejší český politický život *Bajky velkých* (1889). Své básnické nadání uplatnila i jako autorka libret k několika operám Bendlovým (*Lejla*, *Břetislav*, *Karel Škréta*, *Dítě Tábora*), k Fibichově *Blaníku* a ke čtyřem operám Smetanovým (*Hubička*, *Tajemství*, *Čertova stěna* a *Viola*).

Jako kritička psala zejména do *Osvěty*, časopisu zastávajícího konzervativní národní postoje (kritika Vrchlického "kosmopolitismu", obhajoba pravosti *Rukopisů*, odsouzení Zolova díla, jakož i díla mladé básnické generace 90. let, apod.) Jako překladatelka zprostředkovala českému čtenáři např. Mickiewiczova *Pana Tadeáše*, Byronovu *Childe Haroldovu pouť*, Puškinova *Borise Godunova* aj.

Rozsáhlá je její próza. Psala pohádky pro děti, povídky a delší prózy pro děti i pro dospělé, většinou však schematické, silně moralizující. V povědomí nejstarších generací mohou ještě být příběhy *Svéhlavičky* nebo *Celinky*. Jinak si z její prózy uchovaly význam již jen její vzpomínky (*Z mého mládí*, 1921, *Co přinesla léta*, 1928). Podle všeho zapomenuty jsou dnes i její divadelní hry (např. *Harantova žena*, 1881).

Eliška Krásnohorská zemřela v Praze 26. listopadu 1926.

ELIŠKA KRÁSNOHORSKÁ

Česká básnířka, prozaička, překladatelka, autorka dětské literatury a operní libretistka.

Vlastním jménem Alžběta Pechová, narodila se 18. listopadu 1847 v Praze v početné rodině pražského řemeslníka. Otec jí zemřel v jejích třech letech, rodina žila velmi skromně. Na mladou dívku působili její dva umělecky založení starší bratři.

Po absolvování základního vzdělání pokračovala ve vzdělávání v malostranském *Ústavu pro ženskou ruční práci*. Svého skutečného vzdělání však většinou dosáhla jako samouk, neboť možnost ženského institucionálního vzdělávání byla za jejích mladých let velmi omezená. Proto se také zasazovala za založení první dívčí střední školy (která byla posléze, r. 1890, otevřena pod názvem *Minerva*) a pracovala v ženském hnutí (byla např. redaktorkou *Ženských listů*).

První verše začala publikovat r. 1863 v Lumíru. Již od začátku 60. let se u E. Krásnohorské projevila vážná kloubní nemoc, kvůli které po léta pravidelně pobývala v různých lázních. Od r. 1874 se natrvalo usadila v Praze (předtím delší pobyty na Šumavě, na Chodsku).

Optimistická lyrika její první básnické sbírky *Z máje žití* (1871) je pod vlivem V. Hálovy. Lyrické verše o životě a přírodě Šumavy obsahuje sbírka *Ze Šumavy* (1873), epické verše sbírky *K slovanskému jihu* (1880) byly inspirovány osvobozenecským bojem balkánských národů proti Turkům a jihoslovanskou lidovou epikou. V další plodné básnické tvorbě (*Letorosty*, *Vlny v proudu*, *Vlaštovičky*, *Šumavský robinzon* aj.) zaujala zejména knížkou básnické satiry na tehdejší český politický život *Bajky velkých* (1889). Své básnické nadání uplatnila i jako autorka libret k několika operám Bendlovým (*Lejla*, *Břetislav*, *Karel Škréta*, *Dítě Tábora*), k Fibichově *Blaník* a ke čtyřem operám Smetanovým (*Hubička*, *Tajemství*, *Čertova stěna* a *Viola*).

Jako kritička psala zejména do *Osvěty*, časopisu zastávajícího konzervativní národní postoje (kritika Vrchlického "kosmopolitismu", obhajoba pravosti *Rukopisů*, odsouzení Zolova díla, jakož i díla mladé básnické generace 90. let, apod.) Jako překladatelka zprostředkovala českému čtenáři např.

Mickiewiczova *Pana Tadeáše*, Byronovu *Childe Haroldovu pouť*, Puškinova *Borise Godunova* aj.

Rozsáhlá je její próza. Psala pohádky pro děti, povídky a delší prózy pro děti i pro dospělé, většinou však schematické, silně moralizující. V povědomí nejstarších generací mohou ještě být příběhy *Svéhlavičky* nebo *Celinky*. Jinak si z její prózy uchovaly význam již jen její vzpomínky (*Z mého mládí*, 1921, *Co přinesla léta*, 1928). Podle všeho zapomenuty jsou dnes i její divadelní hry (např. *Harantova žena*, 1881).

Eliška Krásnohorská zemřela v Praze 26. listopadu 1926.

ELIŠKA KRÁSNOHORSKÁ

Česká básnířka, prozaička, překladatelka, autorka dětské literatury a operní libretistka.

Vlastním jménem Alžběta Pechová, narodila se 18. listopadu 1847 v Praze v početné rodině pražského řemeslníka. Otec jí zemřel v jejích třech letech, rodina žila velmi skromně. Na mladou dívku působili její dva umělecky založení starší bratři.

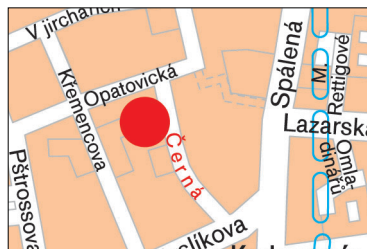
Po absolvování základního vzdělání pokračovala ve vzdělávání v malostranském *Ústavu pro ženskou ruční práci*. Svého skutečného vzdělání však většinou dosáhla jako samouk, neboť možnost ženského institucionálního vzdělávání byla za jejích mladých let velmi omezená. Proto se také zasazovala za založení první dívčí střední školy (která byla posléze, r. 1890, otevřena pod názvem *Minerva*) a pracovala v ženském hnutí (byla např. redaktorkou *Ženských listů*).

První verše začala publikovat r. 1863 v Lumíru. Již od začátku 60. let se u E. Krásnohorské projevila vážná kloubní nemoc, kvůli které po léta pravidelně pobývala v různých lázních. Od r. 1874 se natrvalo usadila v Praze (předtím delší pobyty na Šumavě, na Chodsku).

Optimistická lyrika její první básnické sbírky *Z máje žití* (1871) je pod vlivem V. Hálovy. Lyrické verše o životě a přírodě Šumavy obsahuje sbírka *Ze Šumavy* (1873), epické verše sbírky *K slovanskému jihu* (1880) byly inspirovány osvobozeneckým bojem balkánských národů proti Turkům a jihoslovanskou lidovou epikou. V další plodné básnické tvorbě (*Letorosty*, *Vlny v proudu*, *Vlašťovičky*, *Šumavský robinzon* aj.) zaujala zejména knížkou básnické satiry na tehdejší český politický život *Bajky velkých* (1889).

Své básnické nadání uplatnila i jako autorka libret k několika operám Bendlovým (*Lejla*, *Břetislav*, *Karel Škréta*, *Dítě Tábora*), k Fibichově *Blaníku* a ke čtyřem operám Smetanovým (*Hubička*, *Tajemství*, *Čertova stěna* a *Viola*).

Jako kritička psala zejména do *Osvěty*, časopisu zastávajícího konzervativní národní postoje (kritika Vrchlického "kosmopolitismu", obhajoba pravosti *Rukopisů*, odsouzení Zolova díla, jakož i díla mladé básnické generace 90. let, apod.) Jako překladatelka zpro-

středkovala českému čtenáři např. Mickiewiczova *Pana Tadeáše*, Byronovu *Childe Haroldovu pouť*, Puškinova *Borise Godunova* aj.

Rozsáhlá je její próza. Psala pohádky pro děti, povídky a delší prózy pro děti i pro dospělé, většinou však schematické, silně moralizující. V povědomí nejstarších generací mohou ještě být příběhy *Svéhlavičky* nebo *Celinky*. Jinak si z její prózy uchovaly význam již jen její vzpomínky (*Z mého mládí*, 1921, *Co přinesla léta*, 1928). Podle všeho zapomenuty jsou dnes i její divadelní hry (např. *Harantova žena*, 1881).

Eliška Krásnohorská zemřela v Praze 26. listopadu 1926.

VLADIMÍR J. KRAJINA

Český botanik, politik, vysokoškolský učitel.

Narodil se 30. ledna 1905 ve Slavicích poblíž Třebíče v učitelské rodině. V letech 1924-1927 studoval na pražské přírodovědecké fakultě. Poté pracoval jako asistent v pražském *Botanickém ústavu UK*. Jeho oborem byla systematická botanika a rostlinná ekologie. Léta 1929-1930 strávil na cestě kolem světa, kterou podnikl ze studijních důvodů. Zejména na havajských ostrovech se tehdy zdržel, neboť tam zkoumal místní flóru. V roce 1934 se na základě obhajoby své vědecké práce na pražské přírodovědecké fakultě stal docentem a v roce 1945 profesorem.

Flóru v době svého mládí zkoumal i na půdě tehdejší republiky, konkrétně flóru vysokohorskou v rámci geobotanického výzkumu v Mlynské dolině ve Vysokých Tatrách (*Die Pflanzengesellschaften des Mlynica-Tales, Drážďany 1933*).

Za německé okupace se stal jedním z nejdůležitějších činitelů domácího odboje. Nejdříve (1939-1940) byl spolupracovníkem *Politického ústředí*, od r. 1940 členem *Ústředního vedení odboje domácího*, přičemž již od r. 1939 až do svého zatčení v roce 1943 řídil v ilegalitě radiotelegrafické spojení s londýnským centrem čs. zahraničního odboje. V letech 1943-1945 byl vězněn v *Malé pevnosti* v Terezíně. Propuštěn byl 7. května a během několika hodin se stal členem revoluční *České národní rady*.

V letech 1945-1948 byl poslancem *Národního shromáždění* a generálním tajemníkem *Československé strany národně socialistické*. Po komunistickém převratu byl 26. února zatčen *Státní bezpečností* (zatýkácí formule prý zněla: „*Éto mirovája revolúcija, vy znájetě*“), avšak na zásah prezidenta Beneše byl hned propuštěn. O tři dny později emigroval. V září 1948 byl v nepřítomnosti odsouzen k 25 letům vězení.

Od r. 1949 žil v Kanadě. Přednášel botaniku na *Univerzitě Britské Kolumbie ve Vancouveru*. V letech 1958-1973 tam působil již jako (nejdříve mimořádný, krátce nato řádný) profesor. Zasloužil se o zachování kanadského, zejména lesního bohatství a o zřízení výzkumných rezervací na kanadském

severu. Publikoval různé vědecké práce (*Ecology of Forest Trees in British Columbia*, 1969; *Ecological Reserves in British Columbia*, 1978; *Securing Reserves in British Columbia*, 1985). Podílel se i na činnosti československého exilu. Byl místopředsedou *Rady svobodného Československa* a roku 1975 se stal předsedou exilové národněsocialistické strany. Napsal rozsáhlé dvoudílné paměti (*Ve službách odboje a demokracie a Studenou válkou konečně k svobodě*), z nichž zatím vyšla jen malá část, nazvaná *Vysoká hra* (Praha 1994).

Svou vlast – Československo – mohl navštívit až po 42 letech, v roce 1992. Prezident republiky mu tehdy udělil nejvyšší československé státní vyznamenání – *Řád bílého lva*.

Vladimír J. Krajina zemřel 1. června 1993 ve Vancouveru. Jeho popel byl r. 1994 uložen na *Vyšehradském hřbitově*.

JAN KREJČÍ

Český geolog a mineralog, všestranný přírodovědec, zakladatel české geologie, profesor pražské univerzity.

Narodil se 28. února 1825 v Klatovech. Po studiích na technice (1848) pracoval v oddělení nerostných sbírek Českého muzea, kde byl asistentem prof. Fr. X. Zippeho, jehož se roku 1849 stal nástupcem. Přitom učil na české reálce a v letech 1850-1851 zaskakoval jako vysokoškolský učitel mineralogie a geologie na technice. V letech 1860-1862 byl ředitelem vyšší reálky v Písku, odkud se však zakrátko vrátil na reálku pražskou. Roku 1863 se habilitoval na české technice a od roku 1864 na ní až do roku 1881 jako profesor mineralogie a geologie působil. Od roku 1881 pak byl profesorem geologie na pražské univerzitě.

Zasloužil se o přírodovědný výzkum českých zemí, usiloval o popularizaci přírodních věd a o vydávání děl českých autorů v češtině. Od roku 1853 redigoval s Janem Ev. Purkyněm přírodovědecký časopis *Živa*, do něhož, stejně jako do *Časopisu Českého muzea*, hojně přispíval.

Byl autorem mnoha prací z geologie Čech, např. *Krystalografie čili nauka o tvarech hmoty* (1867), *Popis geologických útvarů v Čechách* (1869), *Geologie čili nauka o útvarech zemských se zvláštním ohledem ke krajinám československým* (1877), kterážto publikace byla jeho dílem stěžejním, aj. Vydal i řadu učebnic.

Jan Krejčí zemřel 1. srpna 1887 v Praze.

RUDOLF KREMLIČKA

Český malíř a grafik, osobitý umělec, významný představitel českého moderního výtvarného umění, člen skupiny *Tvrdošijní*.

Narodil se 19. června 1886 v Kolíně. Studoval na *Akademii výtvarných umění* u Vlahy Bukovace (1855-1922) a B. Roubalíka, kteří ho však podle všeho nikterak zvlášť neovlivnili. Mnohem více oceňoval umělecké dílo Maxmiliána Pirnera (1854-1924), a zejména Hanuše Schweigera (1854-1912). Inspiroval se i starými holandskými mistry (studijní cesta do Holandska v roce 1910).

Na studijní cestě v Paříži (1911) se Rudolf Kremlička seznámil s impresionismem (E. Manet, A. Renoir, E. Degas). Jeho raná krajinářská tvorba je podle všeho inspirována i českým malířem Antonínem Slavičkem (1870-1910), v barevných kontrastech Kremličkovy portrétní tvorby pak si lze povšimnout i vlivu Cézanna. S kubismem se seznámil při svém delším pobytu v Rusku v roce 1914. Od roku 1915 se pravidelně stýkal s malíři, kteří jsou dodnes známi jako členové pozdější skupiny *Tvrdošijní*, tj. s Josefem Čapkem (1887-1945), Václavem Špálou (1885-1946), Janem Zrzavým (1890-1977), Vlastislavem Hofmanem (1884-1964), Otakarem Marvánkem (1884-1921). Tehdy Rudolf Kremlička tvořil v duchu dobového vitalismu (*Děvče v bílém živůtku*, 1915; několik obrazů na téma *Tanečnice*, 1916-1918).

Pojmenování skupiny vzniklo podle záhlaví katalogu k výstavě *Tvrdošijních* zahájené v dubnu 1918: *A přece! Několik tvrdošijních*. Autorem byl Stanislav Kostka Neumann (1875-1952), který tehdy pronesl i úvodní slovo. Vyhraněný senzualistický kolorista Rudolf Kremlička s nimi vystavoval rovněž.

České malířství 20. let 20. století se kromě toho, že se v něm výrazně projevovaly civilistické tendence, opět vrátilo ke smyslovému vnímání a snažilo se je objektivizovat formou, která navazovala na klasicismus. Zatímco v krajinomalbě se takto projevovali např. Vincenc Beneš (1883-1979), Václav Špála a Otakar Nejedlý (1883-1957), vyjádřili ve figurální malbě vztah smyslovosti a klasicismu právě Rudolf Kremlička (zejména ve svých obrazech *Myčky*, 1919 a *Pradleny*, 1923) nebo tvorbou obrazů inspirovaných antickou mytologií Antonín Procházka (1882-1945).

Kolem poloviny 20. let se Rudolf Kremlička věnoval studiu ženského aktu, přičemž zároveň usiloval i o náročnější obrazovou kompozici (*Ženy na břehu řeky*, 1925). Obrazy z přelomu let dvacátých a tři-

cátých se opět vyznačují větším zájmem o barvu a temperamentní malířské vyjádření (*Přístav Duino u Terstu*, 1927; *Plachetnice v přístavu*, 1928; *Skály a moře*, 1930). Jeho poslední obrazy *Weekend* (1931) a *Koupající se ženy* (1931) však jako by naznačovaly změnu stylu.

Podle motivu svého obrazu *Ženy na břehu řeky* navrhl v roce 1931 pro někdejší palác *Fénix* v Praze mozaiku. Po celý svůj umělecký život se zabýval i kreslířskou tvorbou a grafikou.

Rudolf Kremlíčka zemřel v Praze 3. června 1932. Jeho souborná výstava, kterou připravil pro *Uměleckou besedu* v Praze, již proběhla v roce 1932 jako posmrtná. Rovněž posmrtně byly uspořádány i jeho názory na výtvarnou tvorbu (*Malířská konfese*, 1959).

JOSEF LADA

Český malíř, kreslíř, ilustrátor, spisovatel.

Narodil se 17. prosince 1887 v Hrusicích u Senohrab. Pocházel z prostého venkovského prostředí, o čemž lze mnohé vytušit z některých jeho knížek pro děti, zejména z oblíbené pohádkové knížky *O Mikešovi* (1934), ale i z pohádkových knížek *O chytré kmotře lišce* (1937) nebo *Bubáci a hastrmani* (1939) aj., jež si sám ilustroval a jež kromě toho, že vycházely z bajek a příběhů o zvířatech či polidštěných strašidlech, byly i do jisté míry autobiografické. Vyznačovaly se slovní komikou, humorem, prvky parodie a nadsázky (to poslední zejména v knize *Pohádky naruby* z roku 1939). Nejdůležitějším pramenem o jeho životě a tvorbě je jeho poměrně obsažná *Kronika mého života* (1942).

Ladovo (byť chudé) dětství se mu v jeho tvorbě stalo tak důležitou inspirací zřejmě proto, že bylo šťastné. Cesta k jeho kreslířskému a posléze i malířskému uplatnění, o čemž podle všeho snil od dětství, však nebyla jednoduchá. Nejdříve se učil malířem pokojů, posléze se vyučil knihařem. Během svého učení chodil na pražskou *Uměleckoprůmyslovou školu* do kurzu kreslení. Ale stát se řádným studentem pražské *Uměleckoprůmyslové školy* se mu podařilo teprve na třetí pokus v roce 1906. Avšak již ve druhém semestru prvního roku (hlavně, ale podle všeho nejen z existenčních důvodů) studium opustil a dále pokračoval jako samouk.

Na druhé straně byl o jeho osobité kresby brzy zájem a Josef Lada kreslil pro humoristické časopisy od doby, kdy byl učněm, až do druhé světové války. Jeho kresby uveřejňovaly časopisy *Švanda dudák*, *Máj*, *Svítilna*, jednu dobu i *Humoristické listy*, v *Šibeničkách* byl členem redakce, kresbami přispíval do *Českého slova* a do jeho přílohy *Kvítko z čertovy zahrádky*, do *Veselé Prahy*, *Nerudy*, *Chudáse*, do *Sborníku mládeže*, *Besídky mladých*, do *Rašple*, *Karikatur*, *Kopřiv*, *Raracha*. Humor jeho kreseb je laskavý, nicméně kritický. Základem těchto kreseb je pevná souvislá linka, která slučuje *rysy soudobé moderní plošné kresby s lidovým zážitkem baroka, lidovým primitivismem a českou mánesovsko-alšovskou kreslířskou tradicí* (Encyklopedie českého výtvarného umění).

Ve své kreslířské tvorbě se Josef Lada soustředil především na knižní ilustraci. Vedle vlastních knížek pro děti ilustroval i dětské knížky jiných autorů, jako např. Jiřího Mahena, Václava Říhy, Marie Majerové, Josefa Štefana Kubína, ale i literaturu pro dospělé (např. Havlíčkův *Křest svatého Vladimíra*

nebo Johnovy *Večery na slavníku*). Nejproslulejšími se však staly Ladovy ilustrace Haškových *Osudů dobrého vojáka Švejka za světové války*.

Ve svých asi 400 obrazových kvaších a temperách zobrazil především českou krajinu inspirovanou rodnými Hrusicemi a okolím. Je na nich zachycen život středočeské vesnice, často se starými lidmi či dětmi, ne vždy idylickými vztahy mezi sousedy, krajina v zimě, v létě, ve dne i v noci.

Ve 30. letech se Josef Lada stal i jevištním výtvarníkem. Vytvořil divadelní výpravu k několika dramátům (např. Tylův *Strakonický dudák*) či operám (Blodkova *V studni*, Smetanova *Prodaná nevěsta*). S Ladovou výpravou byl v roce 1956 natočen podle Drdovy divadelní hry barevný film *Hrátky s čertem*.

Josef Lada zemřel 14. prosince 1957 v Praze.

FRANTIŠEK LANGER

Český dramatik, prozaik, divadelní, literární a výtvarný kritik, publicista, filmový scenárista. Autor knih pro mládež.

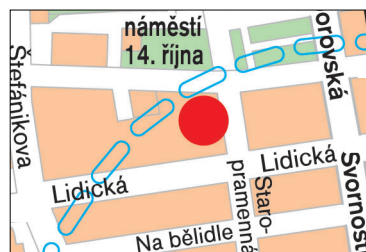
Narodil se 3. března 1888 na Královských Vinohradech v českožidovské rodině obchodníka. Po maturitě na gymnáziu (1906) vystudoval medicínu (1914). Zároveň se věnoval literatuře. Seznámil se s anarchistickými básníky, spřátelil se s J. Haškem. Stýkal se s mladými výtvarníky, stal se zakládajícím členem *Skupiny výtvarných umělců*.

Na začátku 1. světové války byl na frontě v Bukovině a po zranění strávil kratší dobu ve Vídni a v Praze. R. 1916 se na ruské frontě u Černovic dal zajmout a zbytek války strávil nejdříve po různých zajateckých táborech, později jako československý legionář-lékař prodělal sibiřskou anabázi.

Vojenským lékařem zůstal i za 1. republiky (posléze v hodnosti plukovníka). Externě působil v *Městském divadle na Královských Vinohradech*, v knižním klubu *ELK*, byl jednatelem Penklubu. Patřil ke spisovatelům okolo K. Čapka, kteří ve svých dílech oslavovali obyčejného člověka.

Za 2. světové války byl v emigraci v Londýně šéfem zdravotnictví československé zahraniční armády (do porážky Francie žil v Paříži). V Londýně rovněž psal pro časopisy *Čechoslovák* a *Obzor* a pro rozhlasovou stanici BBC. Po válce se vrátil do Prahy. Byl povýšen na generála. Po druhé (1946) se oženil. R. 1947 byl jmenován národním umělcem. Od konce 40. let žil v ústraní ve svém bytě v Praze na Smíchově.

První povídky a dramata napsal již před 1. světovou válkou (např. *Zlatá Venuše*, *Svatý Václav*). V té době psal i své první kritické a teoretické články (*Umělecký měsíčník*, *Lidové noviny*). Mezi jeho nejznámější díla patří dramata, a to jak vážná (např. *Miliony*, *Andělé mezi námi*, *Dvaasedmdesátka*), tak veselohry (*Velbloud uchem jehly*, *Grandhotel Nevada*, *Obrácení Ferdýše Pištory*). Evropský ohlas přinesla F. Langrovi hra z pražského předměstí o zločinu a trestu *Periférie* (1925). Jako prozaik proslul hlavně svými povídkami (např. soubory *Snílci a vrahové*, *Předměstské povídky*, *Filatelistické povídky*,

Maliřské povídky). Některá jeho díla jsou inspirována jeho legionářskou zkušeností (např. povídky *Železný vlk*, *Vítězové*; drama *Jízdní hlídka*). Je i autorem próz pro mládež (např. *Pes druhé roty*, *Bratrstvo bílého klíče*, *Děti a dýka*) a loutkových her pro děti (*Kašpárek a jeho koníček*, *Perníková chaloupka* aj.) Svými kritickými články a esejemi přispíval po celý svůj život do řady novin a časopisů.

V celém svém díle kladl František Langer důraz na víru v obecné lidské hodnoty, které v zápase mezi dobrem a zlem, neustále v lidech probíhajícím, nakonec vždy převáží.

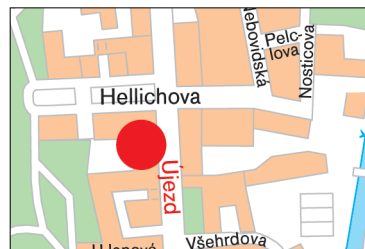
Zemřel v Praze 2. srpna 1965. Je pochován na Vyšehradském hřbitově.

FERDINAND LAUB

Český houslista a hudební pedagog.

Narodil se 19. ledna 1832. V letech 1853-1855 byl koncertním mistrem ve Výmaru, 1856-1860 koncertním mistrem dvorní opery v Berlíně. V roce 1866 se stal profesorem moskevské konzervatoře. V Moskvě žil osm let, do r. 1874. Jako sólista nebo i komorní hráč často cestoval do řady evropských zemí (zejména v letech 1857-1865). Proslavil se zejména interpretací děl Ludwiga van Beethovena, zvláště pak jeho koncertu pro housle a orchestr, jakož i svým podílem na interpretaci jeho posledních kvartetů.

Ferdinand Laub zemřel 17. března 1875.

JAN LAUDA

Český sochař.

Narodil se 4. dubna 1898 v Praze. Sochařské práci se začal učit již roku 1911 u Stanislava Suchardy, pak se stal učněm keramikem v huti pražské katedrály sv. Víta. V letech 1913 až 1916 byl studentem pražské *Uměleckoprůmyslové školy* (u Josefa Drahoňovského), poté se stal studentem pražské *Akademie výtvarných umění* (u Jana Štursy). Tehdy se také seznámil s Otto Gutfreundem. Na Laudovy plastiky 20. let zapůsobil jednak vliv sociálního umění, jednak kubismu, ale i vliv jednotlivců, jako byli Jan Štursa nebo Otto Gutfreund (Stojící děvče, 1921; Žebračka, 1922; Myčka, 1923; Hrnčíř, 1923; Koupání, 1925, aj.).

Po skončení studia na *Akademii* podnikl Jan Lauda studijní cesty do Německa (1922) a Itálie (1923). V roce 1923 byl jedním ze zakladatelů *Nové skupiny*, která později (1929) jako celek vstoupila do *SVU Mánes*.

Uprostřed 20. let se Jan Lauda začal věnovat portrétní tvorbě. Proslavila ho jeho schopnost dokonale vyjádřit lidskou fyziognomii (např. *Hlava starého muže*, 1925; *Podobizna arch. Gočára*, 1926; *Podobizna prof. Matějčka*, 1927; *Podobizna MUDr. Č. Moučky*, 1932; *Podobizna p. Třebického*, 1942; *Podobizna V. I. Lenina*, 1945). K jeho známým dílům patří i plastiky zvířat či ptáků (*Žába*, 1923; *Lachtan*, 1936; *Čáp*, 1957). Známá je jeho série ženských postav pod společným názvem *Evy* (první skica je z roku 1927).

Pokud jde o materiál, používal Jan Lauda sádku, bronz a vápenec, jakož i techniku duté terakoty. Např. pro světovou výstavu v New Yorku vytvořil spolu s malířem Janem Bauchem reliéf *Přepadení Československa* (1939). Z let 1939-1940 pochází Laudův monumentální vlys *Stvoření uhlí*.

Roku 1937 byl Jan Lauda jmenován profesorem pražské *Uměleckoprůmyslové školy* a roku 1946 se stal profesorem pražské *Akademie výtvarných umění*.

Zemřel v Praze 11. března 1959. Dva roky po jeho úmrtí mu byla uspořádána souborná výstava.

LIDÉ, BDĚTE

Citát z nejslavnějšího díla komunistického novináře Julia Fučíka (1903-1943) Reportáž psaná na oprátce (1945).

Podle Reportáže byl Fučík zatčen na podzim 1941 a až do roku 1943 vězněn v pankrácké věznici. Mezitím mu dozorcí umožňovali zapisovat denní dění na lístečky, které pak pronášeli z věznice ven. Po válce Fučíkova žena Gusta Fučíková a komunistický literární ideolog Ladislav Štoll z lístků sestavili knihu, avšak nikoliv ze všech, čímž byla hodnota dokumentu narušena. Díla i jeho autora pak bylo v rámci neobjektivní komunistické propagandy po čtyřicet let komunistického režimu vytrvale zneužíváno.

Citát Lidé, bděte! je ze závěru díla. Je Fučíkovou výzvou, aby lidé po pádu fašismu dění kolem sebe již vždy bedlivě sledovali, aby již nikdy nemohlo dojít k podobnému vraždění jako za německé okupace.

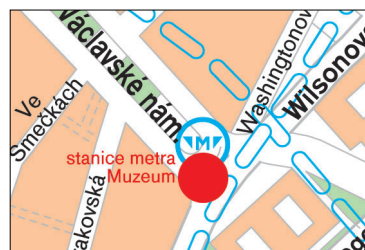
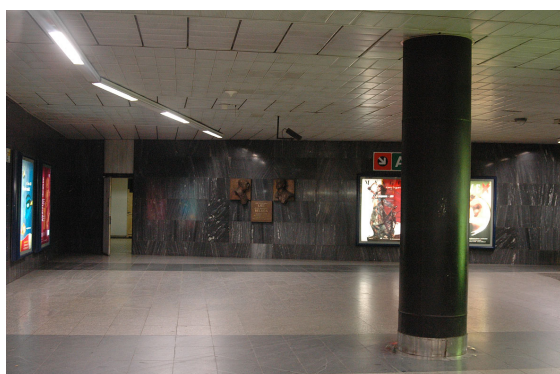
VLADIMÍR LIST

Český elektrotechnik, profesor brněnské *České vysoké školy technické*.

Narodil se 4. června 1877 v Praze. Elektrotechnické inženýrství vystudoval na *české technice v Praze* v letech 1895 až 1899. Poté ještě studoval další dva roky v belgickém Lutychu. V letech 1902-1908 pracoval jako vedoucí inženýr v *Křižíkových závodech* v Praze. R. 1908 se stal profesorem a začal přednášet na brněnské technice, kde byl v r. 1917-1918 rektorem. Kromě toho byl spoluzakladatelem a v letech 1920 až 1938 předsedou *Elektrotechnického svazu československého*, 1923 až 1948 předsedou Československé normalizační společnosti, v letech 1932-1934 pak předsedou *Mezinárodní normalizační organizace - ISO* v Basileji (Švýcarsko).

V roce 1910 spoluzakládal časopis *Elektrotechnický obzor*. Zabýval se silnoproudou elektrotechnikou, elektroenergetikou a elektrickou trakcí. R. 1926 předložil B. Beladou první projekt podzemní dráhy v Praze a projekt pražské pod povrchové dráhy z roku 1966 ještě jako přední odborník posuzoval. Ve své bohaté publikační činnosti věnoval pozornost hlavně učebnicím z různých elektrotechnických oborů. Je spoluautorem díla *Elektrotechnika I - IV* (1926-1936).

Vladimír List zemřel 27. května 1971 v Brně.

ING. VLADIMÍR
LIST
A ING. BOHUMIL
BELADA
V ROCE 1926
POLOŽILI ZÁKLAD
REALIZACE
PRAŽSKÉHO METRA

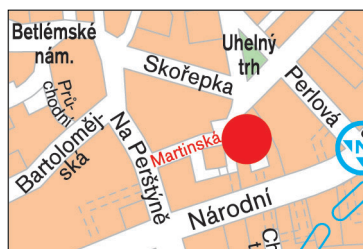
FÉRENC (FRANZ) LISZT

Maďarský hudební skladatel, významný klavírní virtuos a dirigent.

Narodil se 22. října 1811 v uherském Doborjánu. Na klavír se učil hrát od svých šesti let u svého otce, který byl správcem esterházyovských statků. Brzy měl pověst zázračného dítěte - ve svých devíti letech již veřejně koncertoval. Po koncertu v Prešpurku v roce 1820 získal stipendium ke studiu ve Vídni, kde byl potom žákem klavírního pedagoga a virtuosa českého původu Carla Czerného (1791-1857) a italského hudebního skladatele, dirigenta a pedagoga Antonia Salieriho (1750-1825). Po dvou letech se pokoušel o studium na pařížské konzervatoři, ale nebyl přijat, a tak studoval v Paříži soukromě, nejdříve u italského skladatele Ferdinanda Paera (1771-1839), později u českého skladatele a profesora hudební teorie Antonína Rejchy (1770-1836).

V letech 1824-1827 úspěšně koncertoval v různých evropských zemích, pozvolna se stával oslavovaným klavírním virtuosem. V letech 1835-1844 žil s hraběnkou d'Agoult, s níž měl tři děti, později žil v podobném volném svazku s ukrajinskou hraběnkou Sayn-Wittgensteinovou. Přitom stále koncertoval. V roce 1848 se konečně usadil. Přijal místo dvorního kapelníka ve Výmaru, kde se věnoval i skladatelské a publicistické činnosti. Lisztovo skladatelské dílo spadá do období romantismu. Navázal na Hectora Berlioze (1803-1869). Přijal zásadu mimohudebního programu, avšak od hudby požadoval, aby od programu přijala vnitřní, neopakovatelnou formu díla, rozvíjející se vlastní hudební logikou v rámci souvislé hudební věty, symfonické básně, kterých F. Liszt vytvořil celkem třináct. Nejznámější z nich jsou *Les Préludes* (1848-1854), *Ideály*, *Mazeppa*, *Hungaria*, *Tasso*, *Prométheus*, *Co slyšíme na horách*. Z oné zmíněné tzv. programní hudby vycházely i Lisztovy symfonie *Faustovská* (1854) a *Dantovská* (1856).

Jeho skladby klavírní jsou spolu se skladbami Fryderyka Chopina (1810-1849) základem moderní klavírní tvorby. Obdivovanému virtuosovi Férenci Lisztovi, v technice klavírní hry ovlivněnému právě F. Chopinem, zatímco v jejím pojetí pak houslovým virtuosem Nicolem Paganinim (1782-1840), nešlo ani o samoučelnou bravurnost ani o vnější efekt, ale o zasvěcení mistrovství jeho klavírní hry touze vyzdobit z klavíru maximum zvukovosti, vystihnout poetický obsah. Využit celou škálou zvukových možností, jež klavír poskytuje - od nejjemnějších záchvěvů až po bouřlivé rozeznění celé klávesnice. Kromě

skladeb charakteristických, jako jsou například *Legendy*, *Harmonies poétique et religieuses*, *Années de Pèlerinage*, vytvořil *sonátu h moll* (1853) a dva klavírní koncerty, *Es dur* (1840-1856) a *A dur* (1839 až 1860). Pianisticky nejnáročnější jsou však jeho tři *Koncertní etudy* (1848), dvanáct *Transcendentálních etud* (konečná verze 1851), Paganiniiovské etudy (transkripce Paganiniho *Capricii* pro sólové housle, 1851), *Mefistovský valčík* (1883). Velmi populární byly i jeho salónní skladby *Consolations* (1849) a *Sny lásky* (1850).

Byl znám svou lidskou velkorysostí, se kterou podpořil řadu umělců, mj. i Bedřicha Smetanu (1824 až 1884). V Praze koncertoval Férénc Liszt v letech 1840, 1856 a 1858. Zemřel 31. července 1886 v Bayreuthu.

KAREL HYNEK MÁCHA

Český básník a prozaik, nejvýznamnější představitel romantismu v české literatuře.

Narodil se 15. listopadu 1810 v Praze na Újezdě. V letech 1824-1830 studoval na piaristickém gymnáziu na Příkopěch (v té době navštěvoval i nedělní české přednášky J. Jungmanna), pak filozofii (1830 až 1832) a nakonec vystudoval práva (1832-1836). O literaturu se zajímal již od gymnazijních studií, sám psal německé i české verše. Miloval výlety na venkov, zejména měl v oblibě zříceniny hradů, které často navštěvoval sám i s přáteli, a kreslil si jejich siluety (byl i nadaným kreslířem). Mezi jeho přátele patřili např. E. Hindl, J. Malý, A. Strobach, K. Sabina aj.

Za právnických studií působil jako herec v Tylově Kajetánském divadle, kde se seznámil se svou osudovou láskou Eleonorou Šomkovou (1817-1891). Intenzivně sledoval evropskou literaturu (Byron, Klopstock, Novalis, Mickiewicz, Scott, Slowacki aj.). Své cesty podnikal pěšky, nejdelší jeho cesta vedla přes Linec Innsbruck do Benátek, Terstu přes Lublaň, Štýrský Hradec a Vídeň zpět (1834).

Když dostudoval, nastoupil jako advokátní praktikant v Litoměřicích a chystal se oženit (1. 10. se mu narodil syn Ludvík). Náhle však onemocněl a podle všeho na cholery zemřel.

Až na proslulý *Máj* působí jeho dílo (básně, krátké prózy, povídky) spíše torzovitě. Z jeho raných básnických projevů je např. známa jeho německá báseň *Der Eremit* nebo první otištěná česky psaná legenda *Svatý Ivan*, dále pak např. *Kralevič*, *Pomněnky zasázavské*, *Ohlas písní národních* aj.). Z jeho krátkých próz jsou neznámější lyrizované prózy *Pouť krkonošská*, *Večer na Bezdězu*, *Marinka* (poslední dvě vyšly pod společným názvem *Obrazy ze života mého*) a historická novela *Křivoklad* z plánovaného povídkového cyklu *Kat*. Nejdelší jeho prózou jsou *Cikáni* (vyšlo však až 1857). Pokusil se i o historické drama (*Bratři* - nedokončeno).

Nejvýznamnějším Máchovým dílem je jeho lyrickoepická básnická skladba *Máj* (1836). Děj, který se odvíjí okolo zamilované dvojice loupežníka Viléma a jeho svedené, ale pravděpodobně rovněž se provinivší dívky Jarmily, je spíše podružný. Nejdůležitější je stálá přítomnost vyprávěčova subjektu, jeho pocity, především pokud jde o vnímání přírody, jeho úvahy, jakož i jeho

závěrečné zapojení se přímo do děje. Jedním ze základních pocitů je vnímání kontrastu mezi tragičností osudu Vilémova (za vraždu Jarmilina svůdce je odsouzen k smrti) a krásou svobodně se rozvíjející májové přírody. Velmi působivé jsou odsouzenčovy úvahy za jeho bezesné poslední noci o posmrtné nicotě, která ho, mladého a zdravého, již za několik hodin čeká.

Děj je navíc poměrně mlhavý. Básník nás nechává domýšlet se individuálně, jak to bylo s mírou Jarmiliny spoluúčasti na "svedení" a v co konkrétně její závěrečné zoufalství vyústilo (traduje se sebevražda, ale z Máchových veršů ji jednoznačně vyčíst nelze). A nejasné jsou i jiné dějové podrobnosti, což však romantický půvab skladby jen posiluje. Přes skvělé umělecké zpracování zůstalo dílo významnými Máchovými současníky většinou nepochopeno. S obdivem se k Máchovu *Máji* přihlásila teprve 22 let po Máchově smrti mladá generace okolo almanachu *Máj* (Neruda, Hálek, Heyduk, Světlá, Arbes aj.).

Karel Hynek Mácha zemřel 6. listopadu 1836 v Litoměřicích.

KAREL HYNEK MÁCHA

Český básník a prozaik, nejvýznamnější představitel romantismu v české literatuře.

Narodil se 15. listopadu 1810 v Praze na Újezdě. V letech 1824-1830 studoval na piaristickém gymnáziu na Příkopech (v té době navštěvoval i nedělní české přednášky J. Jungmanna), pak filozofii (1830 až 1832) a nakonec vystudoval práva (1832-1836). O literaturu se zajímal již od gymnazijních studií, sám psal německé i české verše. Miloval výlety na venkov, zejména měl v oblibě zříceniny hradů, které často navštěvoval sám i s přáteli, a kreslil si jejich siluety (byl i nadaným kreslířem). Mezi jeho přátele patřili např. E. Hindl, J. Malý, A. Strobach, K. Sabina aj.

Za právnických studií působil jako herec v Tylově Kajetánském divadle, kde se seznámil se svou osudovou láskou Eleonorou Šomkovou (1817-1891). Intenzivně sledoval evropskou literaturu (Byron, Klopstock, Novalis, Mickiewicz, Scott, Slowacki aj.). Své cesty podnikal pěšky, nejdelší jeho cesta vedla přes Linec Innsbruck do Benátek, Terstu přes Lublaň, Štýrský Hradec a Vídeň zpět (1834).

Když dostudoval, nastoupil jako advokátní praktikant v Litoměřicích a chystal se oženit (1. 10. se mu narodil syn Ludvík). Náhle však onemocněl a podle všeho na cholera zemřel.

Až na proslulý *Máj* působí jeho dílo (básně, krátké prózy, povídky) spíše torzovitě. Z jeho raných básnických projevů je např. známa jeho německá báseň *Der Eremit* nebo první otištěná česky psaná legenda *Svatý Ivan*, dále pak např. *Kralevič*, *Pomněnky zasázavské*, *Ohlas písní národních* aj.). Z jeho krátkých próz jsou neznámější lyrizované prózy *Pouť krkonošská*, *Večer na Bezdězu*, *Marinka* (poslední dvě vyšly pod společným názvem *Obrazy ze života mého*) a historická novela *Křivoklad* z plánovaného povídkového cyklu *Kat*. Nejdelší jeho prózou jsou *Cikáni* (vyšlo však až 1857). Pokusil se i o historické drama (*Bratři* - nedokončeno).

Nejvýznamnějším Máchovým dílem je jeho lyricko-epická básnická skladba *Máj* (1836). Děj, který se odvíjí okolo zamilované dvojice loupežníka Viléma a je-

ho svedené, ale pravděpodobně rovněž se provinivší dívky Jarmily, je spíše podružný. Nejdůležitější je stálá přítomnost vypravěčova subjektu, jeho pocity, především pokud jde o vnímání přírody, jeho úvahy, jakož i jeho závěrečné zapojení se přímo do děje. Jedním ze základních pocitů je vnímání kontrastu mezi tragičností osudu Vilémova (za vraždu Jarmilina svůdce je odsouzen k smrti) a krásou svobodně se rozvíjející májové přírody. Velmi působivé jsou odsouzencovy úvahy za jeho bezesné poslední noci o posmrtné nicotě, která ho, mladého a zdravého, již za několik hodin čeká.

Děj je navíc poměrně mlhavý. Básník nás nechává domýšlet se individuálně, jak to bylo s mírou Jarmiliny spoluúčasti na "svedení" a v co konkrétně její závěrečné zoufalství vyústilo (traduje se sebevražda, ale z Máchových veršů ji jednoznačně vyčíst nelze). A nejasné jsou i jiné dějové podrobnosti, což však romantický půvab skladby jen posiluje. Přes skvělé umělecké zpracování zůstalo dílo významnými Máchovými současníky většinou nepochopeno. S obdivem se k Máchovu *Máji* přihlásila teprve 22 let po Máchově smrti mladá generace okolo almanachu *Máj* (Neruda, Hálek, Heyduk, Světlá, Arbes aj.).

Karel Hynek Mácha zemřel 6. listopadu 1836 v Litoměřicích.

JOSEF MÁNES

Český malíř a ilustrátor.

Narodil se 12. května 1820 v Praze. Na pražské Akademii výtvarných umění studoval v letech 1835-1844, další dva roky pak (1844-1846) pokračoval v Mnichově. Po celý život rád cestoval. Ve 40. letech do Solné komory a do Drážďan, do Polska a do Slezska, koncem 40. let pobýval na Hané. V 50. letech cestoval po Moravě, Slovensku a Slezsku a příležitostně (jakož i v 60. letech) jezdil do Vídně, Drážďan a Mnichova. Roku 1867 se zúčastnil pouti do Ruska. Ještě roku 1870, ač již nemocen, podnikl cestu do Itálie.

Krajinomalbě se učil již před vstupem na *Akademii výtvarných umění* u svého otce Antonína Mánesa (1784-1843), na *Akademii* mu byl učitelem i František Tkadlík (1786 až 1840), u něhož, jakož i u svého strýce Václava Mánesa (1793 nebo 1796 až 1858), se učil figurální malbě. Od Františka Tkadlíka získal obdiv k antice a lásku k přírodě v duchu velkého stylu a klasické uměřenosti italské renesance, k čemuž však plně dospěl až v pozdějších letech. Jeho rané obrazy jsou ještě pod vlivem romantismu. Např. smutek z lhostejnosti provázející úmrtí Františka Tkadlíka i milovaného otce Antonína Mánesa jej inspiroval k namalování symbolicky pojatých alegorií Hrobník a *Smrt Lukáše Leydenského*, v Mnichově vystavil obraz *Setkání Petrarky s Laurou*. Při pobytu v Mnichově se pod vlivem národního probuzení německého národně uvědomil i on sám jako Čech. Po návratu do Prahy pomýšlel na sepsání dějin českého malířství a na namalování obrazu z českých dějin. Na cestách po Slezsku a Polsku maloval především typy městských a venkovských lidí. V dobách vzepětí českého společenského, politického a kulturního nadšení se účastnil českého veřejného života v různých spolcích (v roce 1848 se stal členem nově založeného výtvarného odboru *Slovanské lípy* a právě ustavené *Jednoty výtvarných umělců*, v 60.

letech se podílel na činnosti *Umělecké besedy* svou prací na praporech pro pražský *Sokol*, zpěvácké spolky *Hlahol*, *Ratibor* v Hořicích, *Záboj* v Pelhřimově a v Rokycanech, čtenářský spolek *Rastislav* v Blansku a prapor *Jednoty Říp* v Roudnici, jakož i prapor *Spolku strojníků*, roku 1866 byla odhalena jeho kalendářní deska Staroměstského orloje).

Kraje a typy lidí studoval i při svých pobytech na Hané.

